

Aandachtspunten uit de examenbesprekingen 2019

Hugo Koning, voorzitter vaststellingscommissies Grieks en Latijn CvTE

Ieder jaar worden de examenbesprekingen van de VCN bijgewoond door leden van de vaststellingscommissies Grieks en Latijn van het CvTE. Het is voor ons zeer waardevol om bij de besprekingen te gast te mogen zijn: we horen van collega's in het hele land wat hun algemene indruk is van het examen, hoe kandidaten de vragen hebben beantwoord en welke moeilijkheden of twijfels er zijn bij het beoordelen van specifieke antwoorden. De besprekingen zijn voor ons een unieke gelegenheid om op een directe manier feedback te krijgen op de kwaliteit van de examens. Hoewel niet alle open aanmerkingen zich rechtstreeks laten vertalen in examenopgaven, gaan wij wel graag met de feedback aan de slag.

Het valt bij de examenbespreking op dat bepaalde kwesties telkens weer aan de orde komen. In deze bijdrage worden de (naar ons idee) meest voorkomende van die kwesties besproken, als een verhelderende handreiking aan de collega's. Voor alle duidelijkheid: deze bijdrage moet niet beschouwd worden als een officiële aanvulling op het correctievoorschrift, maar is louter bedoeld om de collega's die daar behoefte aan hebben, verheldering te bieden over bepaalde soorten vragen en het beoordelen daarvan. Zoals gevoelig bekend is bij het nakijken het correctievoorschrift altijd leidend.

De examenstof

De syllabus en de daarin opgenomen minimumlijst bieden een precieze omschrijving van wat een kandidaat voor het examen moet kennen en kunnen op het gebied van de inhoud en de formele kenmerken van de tekst en de (historische en literaire) achtergronden. Bij de proefvertaling moet dus alles wat daarbuiten valt geannoteerd worden (bijvoorbeeld een onregelmatige vorm of een historische verwijzing).

Voor de gelezen tekst geldt echter dat alle inhoudelijke zaken die voor het begrip van de tekst noodzakelijk zijn maar niet in de syllabus en minimumlijst expliciet genoemd staan, toch voor het examen bekend worden verondersteld. Dat geldt bijvoorbeeld voor mythologische verwijzingen (zoals in Latijn 2019 tijdvak I vraag 23). Het uitgangspunt is dat de kandidaten de gelezen stof volledig (kunnen) begrijpen.

Vragen: technische termen

Het tekstelement

Ieder jaar duikt bij de besprekingen de vraag op wat precies een 'tekstelement' is. In de syllabus staat aangegeven dat met een tekstelement 'een woord, een woordgroep, een bijzin of een zin' bedoeld kan worden. Alles van een woord tot een zin dus! Dat is ook wat aan de kandidaten meegegeven kan worden. Het komt af en toe voor dat er bij een examenopgave specifiek naar een 'woord' gevraagd wordt als daar bepaalde redenen voor zijn. Maar met een tekstelement kan dus ook een woord bedoeld worden.

'In eigen woorden'

Een opgave die vrij geregeld voorkomt is die om (de bedoeling van) een deel van een Griekse of Latijnse tekst 'in eigen woorden' weer te geven. De uitdrukking 'in eigen woorden' is bedoeld om te voorkomen dat een kandidaat uit het Grieks of Latijn ci-

teert of zich genoodzaakt voelt een volledige en nauwkeurige vertaling te geven. Het gebruik van letterlijk naar het Nederlands vertaalde woorden in het antwoord is 'eigen' genoeg en kan daarom goed gerekend worden, net als een parafraze die inhoudelijk gezien juist is.

Wat is 'concreet'?

Met enige regelmaat wordt kandidaten gevraagd aan te geven wat met een bepaald woord of een bepaald tekstelement 'concreet' bedoeld wordt, of waarnaar 'concreet' verwezen wordt. Het gebruik van het woord 'concreet' in de opgave is niet bedoeld als tegengestelde van 'abstract' (wat bijvoorbeeld al blijkt uit Latijn 2019 tijdvak 1 vraag 12), maar geeft aan dat het antwoord zo specifiek en eenduidig mogelijk moet zijn.

Antwoorden die te onspecifiek zijn of 'doorverwijzen' ('het woord hoc verwijst naar wat in het voorgaande gezegd is') worden door het gebruik van het woord 'concreet' in de vraag uitgesloten. Een voorbeeld is vraag 22 uit Latijn 2019 tijdvak II, waar kandidaten gevraagd wordt om in eigen woorden te beschrijven wat fallere in de geschetste situatie 'concreet' inhoudt. Het antwoord 'liegen' of 'misleiden' is dan te onspecifiek en daarmee onjuist; alleen 'liegen/zwijgen over de reden van zijn verbanning' is concreet genoeg.

Een stelling verdedigen

In het examen komt het af en toe voor dat een kandidaat wordt gevraagd een stelling te verdedigen. Het is in een dergelijk geval nooit de bedoeling dat een kandidaat daarvoor meer dan enkele regels uittrekt. De vraagstelling is weliswaar vergelijkbaar met die in bijvoorbeeld het examen geschiedenis en zou bij kandidaten dus een vergelijkbare verwachting kunnen wekken, maar bij de examens Latijn en Grieks komt het niet voor (tenzij expliciet aangegeven) dat de vraag om een stelling te verdedigen een antwoord van meer dan een drietal regels vergt.

De meerkeuzevraag

Tot slot is daar de meerkeuzevraag, die geregeld in de examens voorkomt. Kandidaten proberen soms uit de vorm of de volgorde van de antwoorden af te leiden wat de juiste keuze moet zijn. Soms laten ze zich inspireren door examentrainers die tips geven over statistisch aannemelijke letterkeuzes. Het is misschien handig om kandidaten erop te wijzen dat de meerkeuzemogelijkheden bij de examens Grieks en Latijn altijd een formele volgorde hanteren, dus bijvoorbeeld een alfabetische volgorde, of de volgorde van tekstelementen in de tekst. Een antwoord kiezen op basis van andere dan inhoudelijke gronden lijkt dus niet verstandig.

Nakijken: twee knelpunten

Woorden tussen haakjes

Hoe moet het tussen haakjes plaatsen van woorden in het correctievoorschrift begrepen worden? In het cv worden woorden in twee gevallen tussen haakjes gezet:

1. als de toevoeging van de woorden tussen haakjes het antwoord niet onjuist maakt;
2. als de toevoeging van de woorden tussen haakjes in feite beter is, zonder dat het antwoord door weglating van die woorden fout gerekend moet worden. In beide gevallen geldt dat wanneer een kandidaat een of meer van de woorden tussen haakjes aan het antwoord heeft toegevoegd of uit het antwoord

heeft weggelaten, het antwoord goed gerekend moet worden.

Soms kan door het toevoegen of weglaten van niet alle woorden tussen de haakjes een onzinnig citaat ontstaan. Omdat dergelijke antwoorden zeldzaam zijn, en omdat we het cv niet nodeloos wijdlopig willen maken, moeten dergelijke antwoorden toch goed gerekend worden.

Een voorbeeld van dit laatste geval wordt geboden door vraag 9b uit Grieks 2019 tijdvak 1. Het cv stelt daar als antwoord '(τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν) θεῖν τύχη (προσεγγέλασε τὸ παιδίον)'. Wij stelden ons voor dat een kandidaat ofwel het geheel ofwel alleen de woorden buiten de haakjes zou citeren. Dat neemt niet weg dat in onze ogen meer onwaarschijnlijke antwoorden als θεῖν τύχη προσεγγέλασε τὸ παιδίον of θεῖν τύχη προσεγγέλασε op inhoudelijke gronden verdedigbaar zijn. We gaan ervan uit dat werkelijk onzinnige citaten als τῶν ἀνδρῶν θεῖν τύχη of τὸν θεῖν τύχη παιδίον weinig zijn voorgekomen; dergelijke citaten moeten dan ondanks hun onzinnigheid toch goed gerekend worden.

Scanderen

De tweede dikwijls terugkerende moeilijkheid bij het nakijken van Homerus, Vergilius en Ovidius is het omgaan met de anceps als aanduiding voor de allerlaatste lettergreep in de hexameter. De vorige voorzitter van de vaststellingscommissie, Gerard Boter, heeft hierover in het VCN-Bulletin van mei 2018 een uitgebreide verhandeling geschreven, waarnaar ik graag verwijs. Ik citeer hieronder zijn conclusie in de hoop dat die alle collega's bij het praktische nakijkwerk duidelijkheid verschaft: 'De conclusie voor het scanderen van een concreet vers luidt als volgt. Een longum aan het verseinde noteren is altijd goed. Een anceps aan het verseinde noteren is strikt genomen altijd fout maar de praktijk is zo wijdverbreid dat het wel heel hard zou zijn een kandidaat daarvoor een punt in mindering te brengen. Een breve aan het verseinde noteren is alleen goed als het ook werkelijk een van nature korte lettergreep betreft. De docent doet er daarom verstandig aan zijn kandidaten bij te brengen dat ze aan het verseinde altijd een longum noteren.'

Nog twee aandachtspunten

Aspect of aspectswaarde?

In de examens Grieks is er vaak aandacht voor het aspect bij het werkwoord. In de syllabus en de examens wordt de term 'aspectswaarde' gebruikt. Deze term voorkomt bij de kandidaat verwarring met andere betekenissen van het woord aspect.

De partikel δέ

Bij de Griekse proefvertaling komt het niet zelden voor dat er vragen zijn over het onvertaald laten van de partikel δέ: moet dat fout gerekend worden of niet? Het is niet mogelijk om voor alle verschillende gevallen een eenduidig antwoord te geven. De vaststellingscommissie kijkt daarom elk geval afzonderlijk en geeft in het cv precies aan, of een vertaling door middel van asyndeton goed gerekend moet worden. Dan staat er in de voorbeeldvertaling een voegwoord tussen haakjes, bijvoorbeeld '(En)' of '(Maar)'. Staat het voegwoord niet tussen haakjes, dan is de vaststellingscommissie van mening dat een vertaling door middel van asyndeton niet juist is. Ter wille van de uniformiteit bij het beoordelen verdient het aanbeveling om in deze gevallen niet met een beroep op algemene regel 3.3 af te wijken van het cv.

Het is uiteraard niet het geval dat deze bijdrage alle knelpunten bij het nakijken van de examens nu voorgoed wegneemt. Ieder jaar hebben we te maken met nieuwe teksten en nieuwe examens, die weer nieuwe lastigheden, ambiguïteiten en onverwachte antwoorden opleveren. Maar wellicht wordt met het bovenstaande wel meer duidelijkheid verschaft inzake enkele knelpunten die vaker

de revue passeren bij examenbesprekingen. Tot slot nog een verzoek. Bij het invoeren van de examenresultaten in Wolf wordt collega's altijd verzocht om bij niet-beantwoorde vragen een N in te voeren. Het komt nogal eens voor dat collega's in zo'n geval een 0 invoeren, omdat er ook inderdaad 0 punten worden verdiend – daar is dus geen verschil. Voor de analyse van de examenresultaten

en de kwaliteit van de vragen door Cito/CVTE maakt het echter wel degelijk verschil of een vraag niet is beantwoord of onjuist is beantwoord. Dus: als u dat onderscheid wilt maken, wordt de analyse zuiverder – bij voorbaat dank!

voorzitter vaststellingscommissies Grieks en Latijn
CVTE

Nascholingsdag Labrys

Studiedag Klassieke Wereld 2020

Hanneke Bruijn, medewerker Labrys Reizen

Op maandag 27 januari 2020 vindt de Studiedag Klassieke Wereld plaats in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. De Studiedag Klassieke Wereld is een nascholingsdag ter ondersteuning van de vakken Griekse Taal en Cultuur, Latijnse Taal en Cultuur en Geschiedenis.

Diverse onderwerpen uit de antieke wereld komen aan de orde. Er is aandacht voor de kunst en de archeologische bezienswaardigheden die we al reizend door de wereld van de Grieken en de Romeinen tegenkomen. Speciale aandacht gaat tijdens deze editie uit naar hoe we antieke thema's kunnen verbinden aan maatschappelijke kwesties van vandaag en we bekijken de klassieke reis vanuit nieuwe invalshoeken. Een interessante nascholingsdag, of je nu voor het eerst meegaat op schoolreis of na vele reizen op zoek bent naar nieuwe inspiratie.

Tijdens de Studiedag Klassieke Wereld 2020 staat Griekenland centraal als bestemming voor de klassieke (school)reis en kun je lezingen bijwonen van o.a. prof. dr. Josine Blok (hoogleraar Oude Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht), Frederike Upmeyer (kunsthistorica), drs. Hein L. Van Dolen (classicus en byzantinoloog), en drs. Thijs Kettenis (correspondent in Athene voor onder andere Trouw en Algemeen Dagblad). Ook zal conservator prof. dr. Ruurd Halbertsma van het Rijksmuseum van Oudheden een inleiding geven op de tentoonstelling 'Cyprus, eiland in beweging' en is er de mogelijkheid om de expositie te bezoeken.

De Studiedag Klassieke Wereld is een nascholingsdag, waarbij de deelnemers na afloop een certificaat ontvangen. De kosten bedragen € 130,- p.p. (inclusief lezingen, museumbezoek, lunch en borrel). Middelenbare scholieren, studenten en gepensioneerde docenten krijgen 50% korting.

De dag wordt georganiseerd door Labrys Reizen i.s.m. het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

Meer informatie over deze dag vind je op opmaat.labrysreizen.nl/studiedagklassiekewereld

Programma Studiedag Klassieke Wereld
maandag 27 januari 2020

10.30 uur Ontvangst met koffie en thee

10.45 uur Welkomstwoord

11.00 uur Lezing 1: prof. dr. Josine Blok
Antieke en moderne democratie

11.45 uur Lezing 2A: spreker volgt
Lezing 2B: drs. Hein van Dolen
Herodotos in Griekenland

12.30 uur Lunch

13.15 uur Lezing 3: drs. Thijs Kettenis
Actualiteiten in Griekenland

14.00 uur Lezing 4A: drs. Frederike Upmeyer
Byzantijns klooster Hosios Loukas
Lezing 4B: drs. Hans Offereins
Een alternatieve Griekenlandreis: ontdek
Noord-Griekenland

14.45 uur pauze

15.15 uur Lezing 5: prof. dr. Ruurd Halbertsma
Inleiding op tentoonstelling 'Cyprus, eiland in beweging'

Aansluitend gelegenheid de tentoonstelling te bezoeken

v.a. 16.00 uur Borrel

